

BIJBEL EN TAAL

Als we deze combinatie zoo breed mogelijk willen zien, kunnen we ook de literatuur bij dit onderwerp betrekken. Immers, literatuur is taal in den zin van gedachte — en gevoelsuiting: kunsttaal, die aan bepaalde eischen beantwoordt. Zonder den Bijbel zou onze letterkunde een geheel ander beeld vertoonen. Veel proza en poëzie zou dan niet geschreven zijn en veel proza en poëzie zou anders geschreven zijn.

Er is wel geen enkel letterkundig genre, dat niet min of meer onder den invloed van den Bijbel heeft gestaan. Vondel is zonder Bijbelkennis niet te begrijpen. En van de Middeleeuwen af tot op onzen tijd toe zijn dichters en prozaschrijvers aan den Bijbel geïnspireerd. Zelfs auteurs, die hem niet als de Godsopenbaring aanvaardden.

Maar ook de omgangstaal, de dagelijksche spreektaal, is mede door den Bijbel geworden, wat ze is.

Toen het woord *du*, het voornaamwoord van den 2en persoon enkelvoud, verdwijnende was, had de Staten-Bijbel het kunnen redden. Marnix had het gaarne voor onze taal bewaard en de Friezen pleitten voor het gebruik in de Statenoverzetting. Vergeefs. Het werd niet opgenomen en hiermee was het lot beslist; het raakte geheel in ongebruik en behoorde nu spoedig tot de verdwenen woorden. Huygens heeft het verwante bezittelijk voornaamwoord *dijn* met zijn verborgen vormen nog een enkele maal gebruikt, evenals Bredero vóór hem, maar dit baatte niet. Het voornaamwoord *zich* (sich), afkomstig uit de oostelijke dialecten, werd aanvaard.

De Staten-Bijbel heeft de taaleenheid bevorderd.

Nog in de 16e eeuw werd op de Veluwe de Luthersche Bijbel (de Nederduitsche) beter verstaan dan de Brabantsch-Hollandsche.

De Dordtsche Synode wees de commissies van translators en reviseurs aan. En de samenstelling dezer commissies was van dien aard, dat de taaleenheid door den gemeenschappelijken arbeid zou bevorderd worden. Bogerman was een Fries, Bucerus een Zeeuw, Walaeus een Oost-Vlaming, Rolandus kwam uit Delft. Zoo kon een compromis worden gevonden en werd met de verschillende dialecten rekening gehouden.

Dat nu de Bijbel zoo'n invloed van beteekenis had en steeds meer verkreeg op de taal, is te begrijpen.

Hij was en werd almeer het boek van het Protestantische deel der bevolking. En vroeger had ook de „Conincklike Majesteit” toegelaten „den Bibel in Nederduytsche sprake” over te zetten.

Van geslacht tot geslacht werd de Bijbel in de gezinnen gelezen. De Bijbel was *het* leesboek. Men raakte met zijn zinsbouw en woordenschat vertrouwd en het was aan de taal, die gesproken en geschreven werd, te merken, dat men de Bijbeltaal kende.

Nu was die taal 17e eeuwsch. En gaandeweg verouderden sommige woorden. Toch werden ze bij lezing wel begrepen. Daartoe behooren b.v.: aanschijn, armgesmijde, bagge, zich bedden, berderen, bussels, gedichtsel, male, oorblazen, zich verstellen.

Sommige woorden veranderden in beteekenis: vroom beteekent in den Staten-Bijbel nog: te goeder trouw; slecht: eenvoudig; kostelijk: kostbaar.

De z.g. absolute genitief: de dag der dagen, ijdelheid der ijdelheden, het boek der boeken is eveneens van Bijbelschen oorsprong. Soms letterlijk overgenomen of naar analogie gemaakt.

In de spreektaal bestaan tal van woorden en uitdrukkingen, die aan den Bijbel zijn ontleend.

458

Losse woorden als: farizëer in den zin van huichelaar; muggenzifter, zondebok, Jobstijding, e.d.

En uitdrukkingen als: een verloren zoon, het penningske der weduwe, een wet van Meden en Perzen, een Egyptische duisternis, het gouden kalf aanbidden, een steen des aanstoots, de harp aan de wilgen hangen, iets van de daken prediken, het gemeste kalf slachten, met zijn talenten woekeren, in zak en asch zitten, de hand in eigen boezem steken, kolen vuurs op iemands hoofd hoopen, een land van melk en honing, de vleeschpotten van Egypte, onder zijn wijnstok en onder zijn vijgeboom zitten, enz.

Ook werden complete zinnen, letterlijk of gewijzigd, overgenomen, zooals:

Het is zaliger te geven dan te ontvangen. Het grondsoep is voor de goddeloozen. Wachter, wat is er van den nacht! Jeruzalem wordt dorpsgewijze bewoond.

En eindelijk werden namen als metafoer (resultaat van vergelijking) gebruikt: Babel, Benjamin, Job, Petrus, Judas, Thomas, soms met verklarende bijvoeglijke woorden: een vurige Petrus, een ongelovige Thomas e.d.

De Bijbel heeft door dit alles een ontwikkelenden invloed gehad. De woordenrijkdom van duizenden is er door vermeerderd. Kerk en school hebben tot deze vermeerdering het hunne bijgedragen. Ook is die ontwikkeling niet beperkt gebleven tot de taal in engeren zin. Ook de kennis der geschiedenis en der aardrijkskunde kwam ze ten goede.

En niet minder heeft ze de karaktervorming gediend door spreuk, historie en gelijkenis.

Maar vóór alles blijft de Bijbel toch het Woord Gods, in mensche taal geschreven, dat den mensch den weg wijst door de woestijn der wereld naar den hemel. Dat voor het menschelijk leven de wetten geeft, die dit leven zijn doel doen bereiken. Dat ons van den Heiland spreekt, Die zondaren verlossen wil en leiden tot het hoogste geluk.

A. L. VAN HULZEN

ACHTERUITGANG?

„In uw en mijn tijd, mijnheer, toen wisten we nog, wat werken was. Toen waren we nog bang voor een onvoldoende. Kom er nu eens om! Als ik in de klas begin: „Jong Holland snakt naar...” dan voltooiën ze „Werk.” Maar ik zeg: „Jong Holland snakt naar pretjes.” De rest lappen ze aan hun laars.”

Aldus het oordeel, in persoonlijk gesprek, van een opvoeder der jeugd. Ik geloof, dat er waarheid in schuilt.

Ik geloof evenzeer, dat het eenzijdig en overdreven is. En dan geloof ik ook nog, dat er voor die weinige geestdrift, die er te vinden is, een reden bestaat. Als ze klaar zijn, onze jongens, wat dan?

Maar ik meen even sterk dat, wanneer ze onder den druk van die gedachte verzuimen, zich in te spannen, ze zichzelf in den opbouw van hun karakter schade doen.

Het was echter niet over den achteruitgang van het peil van ons Middelbaar onderwijs, dat ik wilde schrijven. Er was iets anders, dat me door het beluisteren van dit gesprek weer in de gedachten kwam. Er is een ander terrein, waar ik meende, achteruitgang, verarming te moeten constateeren. Een terrein, waar m. i. geen verontschuldigting te vinden is en waar de gevolgen voor het geestelijk leven niet minder erg zijn.

Welk terrein ik dan bedoel? Ik zal het u zeggen.

We zaten in de kerk. Er werd gezongen. Een heel bekende psalm, die van ouds tot de allereersten behoorde, die men de kinderen op onze Christelijke scholen leerde.

In mijn nabijheid zaten een vijftal kinderen, waarvan ik met zekerheid wist, dat ze leerlingen van een school met den Bijbel waren. Ik verwachtte niet anders, dan dat ze uit volle borst (misschien een beetje te hard) en uit het hoofd zouden meezingen. Bijna zou ik zeggen: natuurlijk verwachtte ik dat. Doch allen zochten ze het psalmvers op in hun boekje.